

Rádl, Emanuel o „historických prvcích“ / Historická báze reakční (Rádl a Driesch)

Rádlův důraz na „historické prvky“ v našem vědění byl nejspíš inspirován myšlenkou Hanse Driesche, že pro život organismů má zásadní význam tzv. historická báze reakční. U Driesche ovšem byly proti sobě postaveny – budeme to formulovat po svém – dva „faktory“: jednak – řekněme – jakýsi EIDOS organismu (Driesch mluví o „entelechii“ jako o „organizující“ složce), jednak právě onen „organizovaný“ materiál, který má svůj původ mimo organismus a teprve jeho „zkušeností“ se dostává do jeho „historie“ (vlastně jen individuální, ale myslitelně i „druhové“ resp. ještě nižší než „druhové“, prostě pak již „děděné“). Takto přeformulována vykazuje ovšem myšlenka „historické báze“ vážné nedostatky, protože nelze dost dobře – zejména z evolučního hlediska – rozhodnout, co vlastně náleží k základní formě (entelechii, EIDOS) daného „druhu“, a co naopak k jeho „historické bázi“. Rádl ve své adaptaci oné biologické (a tedy „přírodnické“) myšlenky a v její aplikaci na vývoj vědění a vědy nechal tento problém zatím stranou a postavil proti sobě „předmět“ vědění, v jeho podání z r. 1905 tzv. „fakta“, a to, co vědec (nebo věda určité doby) převzal „od jiných“ a co charakterizuje jako „historické prvky“ vědění (vědy). „Historičnost“ takových „prvků“ ve vědě má ovšem zřetelně značně odlišný charakter od „historičnosti“ v organickém vývoji. Problém s tím spojené pak Rádlu nutně vedly k zásadnímu rozlišení „historičnosti“ přírodní a historičnosti „dějinné“. Právě proto zdůrazňuje (DF II, 573), že Drieschovy „nové pojmy byly pozoruhodné a tvoří přirozený přechod k základním pojmům duchovědným, k pojmům programu a historie“. Zároveň Rádl upozorňuje, že Driesch jich však takto nevyužil, zůstává uzavřen v nazírání pouze přírodnickém a odpírá filosofickou cenu duchovědám, zvláště historii“, což považuje za „chybu“, protože „jeho pojem historické bas reakční a konec konců i pojem entelechie ukazuje zřetelně za hranice pouhé přírodovědy.

(Písek, 070218-1.)